

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בחידוד

גליון מיוחד - תשובות לגליון פורים

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

בז'נר אל ד'ר הע"ה
050-4131350פרשת א - שבת הגדול תשס"ט
גליון
של שנה

תשובות לציור שבגליון פורים

דבר בעיתו מה טוב

י"ג לעשות ביום שני של פסח כסעודה איזה דבר לסעודה אסתר, שביים ההוא נחלה המן.
מנ"א אור"ח סי' ת"ז בשם הש"ס,
ופמ"ג פס: ע"י מ"א, וסיון וישבת המן ממזרת באלכס".

"מדקדקין אוכלים כבוקר יום שני של פסח בשר יבש חתיכה הראויה להכבדה, ונקרא כלשון
אשכנזי" המן, וזכר לחליית המן בצי"י בניסן".

מקור חיים לנעל החוות יאיר פס

"ונגילה ונשמחה ביום הזה [ב' דפסח], כי נוסף גם הוא ענין המן, שנפל שדוד, ונחלה ביום ב'
של פסח, כמ"א ר"ל, ונתנו רמז על זה, וישבת המן ממזרת, על כל ראו להרבות קלף במשחה,
לכאבוד נשעים כנה".

זכר דוד לכדי דוד זכות זל"ל ראב"ד מוידא ח"טליה, מאמר ג' סו"פ כ"ט.

ובמנהגי חת"ס (תומר דבורה, פרק י' אות י'), "ביום ב' דפסח אכל לשון מיובש זכר לחליית
המן שהיה בב' בפסח", וע"י כ"סיוור בית יעקב (הגדמ"ח, ח"ב ע' קצ"ו).

תשובות לציור ד'מר דהבא' - פורים תשס"ט

תיאור כללי:

"המלך שב מגינת הבית אל בית משתה היין והמן נופל על המטה אשר אסתר עליה וגו' ופני המן חפו. ויאמר
חבובנו... כל הענין דהמשתה השני דאסתר (אסתר י"ז).
והנה ישנם בציור שלפנינו למעלה ממנין גבורות שמוני' ענינים', שהיתה בהם יד הצייר במכוון, אלא שרבים
מהם מסתעפים לכמה וכמה פרטים, כאשר תחזינה עיני המעיין".

1. השנה ז' אלפים ת"ח ס' י"ז לחורבן - אינו נכון, וסותר מינה וביה, דת"ח הוא שנת שבעים לחורבן שאז היה סיום
השבעים שנה והתחילו בבנין הבית.

והוא חשבון השנים שמחורבן בית ראשון ועד מלכות אחשורוש (השני)?
הנה שנת הפור מפורשת בקרא באסתר (ג' ז') "בשנת שתים עשרה למלך אחשורוש הפיל פור...", וידוע דהגורל ותליית המן
וכל הענין היה הכל באותה שנה (בחדש ניסן) בסמיכות, וע"י סדר"ע פכ"ט ועוד להלן.

והנה בית ראשון נבנה שנת ב' התקכ"ח (2928), ועמד 410 שנים, נמצא שחרב שנת ג'א ש"ח (3338), נמצא דשבעים
שנה לגלות בבל מסתיים בשנת ג'א ת"ח, שאז היה שנת שתים לדרוש השני, ואז נבנה הבית שני, והנה אחשורוש מלך ד'
שנים, נמצא דאחשורוש מלך עד שנת ג'א ת"ו ועד בכלל², שהי' בשנת ת"ו התחיל דרוש (והוא למש"כ רש"י בעזרא ד' כ"ד
ע"ש), א"כ ד' ב' שנים ממלכותו דאחשורוש נמצא שהי' שנת ג'א ת"ד, שהי' שנת י"ב למלכותו, וחס"כ בסה"ד ששנת
הפור הי' ב'א ת"ד³.

ולפ"ז הנה נדקדקו היהודים שהוא עיקר נס פורים' שהי' לשנה אחריה ב"ג אדר א"כ הי' אז שנת ג'א ת"ה, וזה דלא
כמש"כ באיזה לוחות, שהי' נס פורים שנת ת"ו, ואמנם שמא יתכן כן ע"פ המבואר במגילת שם דחיישין לשנים מובלעות,
וא"כ שמא נבלע שנת א' דדרוש בשנת י"ד דאחשורוש וא"כ שנת י"ב דאחשורוש הי' ת"ה ואז נמצא הנה נדקדקו וכו'
בת"י.

ואמנם ע"ש (בלוחות) שציינו מקורם מירושלמי מגילה (פ"א ה"ה) ושם מבואר אמנם דהיתה שנה מעוברת, וא"כ לפי חשבון
עיבור השנים למחזור קטן (לכנה) הרי דשנת ג'א ת"ו היתה מעוברת (וכ"ז בהנחה דאע"פ שהי' סנהדרין, מ"מ לא עיבור ע"פ
האיבר, אלא ע"פ חשבון, כיון שהי' אז בלילות), וא"כ אם נימא שזוהי שנת הנה (נדקדקו היהודים), הרי ששנת הפור ומפלת
המן הי' שנת ת"ה.

אלא שכבר האריכו למעיתם באחרונים ז"ל אם הכוונה בירושלמי לשנת הפור, או לשנת הנה, וגם אם דחו העיבור או
לא, ע"י בחת"ס אור"ח (ח"א קס"ג) ועוד רבים שדנו בדבריו, דל"מ לכמה הלכתא גבירתא ע"ש בחת"ס ח' דינים, ועוד בשאר
אחרונים בזה.

וע"פ בחת"ס שם שמעם שלא הי' ע"פ חשבון, שכתב שנמלכו לדחות העיבור וכו', וזה א"א לכא' בגלות כשעושיין ע"פ
חשבון, אלא שמעם שהי' צריכין לעבר מעצמם ע"ש, וא"כ שוב אין ראייה מעיקר דברי הירושלמי שהי' העיבור בשנת ת"ו,
אא"כ נימא לדחות עיבור דחשבון שייך גם בגלות, ועל"פ בימי מרדכי שהי' עמו אנשי כנה"ע וע"י⁴.

ומכל האמור למדנו ששנת הפור הי' בשנת ס'ו לחורבן, כיון ששנת ת"ח הי' שנת השבעים, ומר דהבא' שכתב ס'ו
לחורבן הלך בשיטת הירושלמי הל' [והיינו רק להצד דיש ראייה משם וכאמור]. א"כ א"ש אם נמנה החדשים מניסן, שאז
מתחיל שנת הס'.

יום שישי - הנה כפי הדיוע בשם הגאון מאוסטרובצ'א (ע"י בספרו מאיר עיני חכמים, עמ' 52) דאז הי' שנת כ"ח למחזור
גדול שהי' אז ברכת החמה⁵, א"כ נמצא דיוע רביעי בשבת [שהוא יום ברכת החמה לעולם] הי' ד' ניסן כמו השתא בעה"ז,
וא"כ נמצא שהי' ס'ו ביום ו' ע"ש⁶.

2. י"ח ניסן ג' בעומר - אינו מכוון, וכאמור דהמשתה השני ותליית המן הי' בחד יומא כמפורש בקרא, והוא יום ט"ז ניסן
כידוע, ע"י אסתר"ר ס' ב', דמשתה ראשון הי' בט"ו והזמניתם למחר למשתה השני, וכן מפורש שם (י' ח') שהי' משתה השני
בט"ו, וכו' בסדר"ע פכ"ט שהי' בט"ו, וכו' לרש"י מגילה ט"ו א' ד"ה י"ט ובאסתר ד' י"ז, וזהו גם להשיטות דיום הג' לתענית

הי' בט"ו, דלכ"ע הי' אז משתה ראשון, והשני שבו ביום תחלה המן הי' למחרת בט"ו, ע"י להלן.
ולזכר זה כתבו הפוסקים לעשות איזה סעודה ביום זה, ע"י ס' ת"צ במג"א בהקדמה ובמ"ב שם סק"ב, אבל לזכר משתה
ראשון לא שייך, דהעיקר משום זכר למה שנחלה המן, אלא שאירע מתוך הסעודה לכן עושין הזכר בסעודה ג"כ.

ויום זה הוא ראשון לעומר כמובן ולא ג' לעומר. [ומש"כ 'בעומר' ב', יל"ע המנהג בזמננו].
והנה בעיקר זה שהי' המשתה השני ותליית המן ביום ט"ז ניסן, באמת יש בזה עוד דעות, דהנה גבי קרא (אסתר ה' א')

"והי' ביום השלישי" שהוא יום משתה הראשון, ושלישי לתענית, איתא בפרד"א פ"ג דהוא יום ט"ו בניסן ולא ט"ז, וכן מפורש
שם דמשתה הראשון הי' ביום ט"ו, ובליילי הוא נדדה וגו' הוא ליל ט"ו, וכן מפורש שם שהי' המשתה השני ביום ט"ו [ויש
ספרים שהנוסחא י"ז, והוא יום ט"ו], וכן מפורש בקרא דזימנתם למחרת השני למחר וכו', וזה כפרש"י וסדר"ע ומדבר הג"ל,

ורק בחלקו אם ביום משתה השני הי' תענית או לא, וע"י במהרה"ל מגילה ט"ו א' ד"ה ויעבור.
אמנם יעוין בטעמא דקרא כאן, שהביא שיטת התרגום רפ"ה ע"ה"ה ת"ל, דמורגס "ביומא תליתא דפסחא", ולפ"ז נפקא
דמשתה ראשון הי' ב"ו ניסן שהוא שלישי דפסח וא"כ משתה השני ביום י"ח ניסן, וא"כ לשיטת זו א"ש מה שכתב מר דהבא'
י"ח ניסן. ולפ"ז לדברי התרגום לא א"ש האסמכתא דלהלן דכלה המן וכו'.

דבר תורה

פסק הטור באור"ח סי' ת"ע, "גרסינן במסכת סופרים (פ' כ"א ה"ג),
הבכורות מתעניין בערב פסח, והטעם, זכר לנס שניצולו ממכת בכורות...",
וכן פסק בש"ע שם ס"א.

רבים מתקשים בהלכה זו של תענית בכורות, מדוע קבעו חז"ל את
התענית ליום י"ד בניסן, שהרי הנס היה בליל ט"ו, והגם שט"ו הוא יו"ט
ואסור להתענות בו, גם י"ד דינו קצת כיו"ט, שהוא יום הקרבת קרבן
פסח, ולכן אסור במלאכה, א"כ לכאורה היה צריך להקדימו ל"ג.

ועוד צריך הבנה, מדוע תיקנו דוקא את התענית לבכורים זכרים, הלא אף
הנקבות היו בכלל הנס, שבמצרים הנקבות הבכורות מתו גם הם [איברא,
שהמהר"ל בתשובתו (ס' י"ד), הביא מהאגודה (פ"י ס' צ"א) שאכן
נקבות צריכות להתענות, וראיה מבתיה בת פרעה, כדאיאת בשמ"ר י"ח
ג', "הנקבות הבכורות אף הם מתות חוץ מבתיה בת פרעה", אך ברמ"א
ועוד אחרונים פסקו שלא נוהגים כן, והנקבות אינם מתענות].

ועל דרך זה יש להקשות עוד, שהרי הנס היה גם ל'גדול הבית', ולא
רק לבכורים, ומדוע פסק הטור, "ומיהו גדול הבית א"צ להתענות אע"פ
ביותה בהם המכה, לא מחמירין כולי האי", מדוע מחמירים על הבכורים
יותר מאשר על גדול הבית, כאשר המכה הי' שווה בשניהם.

והעולה על כולנה שצריך להבין בהלכה זו, מדוע חל חיוב התענית על
הבכורות שבכל דור ודור, שהרי הבכורות שהיו באותה שעה ניצלו, א"כ
לכאורה מן הראוי היה, שכל זרעם של בכורי אותו הדור יתחייבו בתענית
זו לזכר הצלתם, שאילו לא היו זקניהם ניצלים חלילה, זרעם לא היו
נולדים, אך מה השייכות והחיוב בתענית לבכורי כל דור ודור.

מן הגרש"ז אויערבאך צ"ל כותב ביאור חדש בטעם חיוב התענית על
הבכורות, שלפני יבארו היטב כל מה ששאלנו, והוא, שהנה בתחילת
הייתה העבודה בבית המקדש שהייתה צריכה להעשות ע"י הבכורות,
ולא הרגם יחד עם בכורי מצרים, ולכן ב'מתן תורה' הקריבו הבכורות, אך
כאשר חטאו ישראל ב'חטא העגל', והלוויים מסרו נפשם להרוג את כל
החוטאים, ונתבטלה הכהונה מהבכורות ועברה לשבט לוי, שזכו למתנה
גדולה זו.

ומעתה יש להבין את גודל העלבון והכאב שהיו לבכורים בערב פסח,
שהרי אין לך יום שהקריבו בו ישראל קרבנות כה רבים כבערב פסח,
ובנוסף לכל העבודה בבית המקדש שהייתה צריכה להעשות ע"י הבכורות,
מתייחדת עבודה זו שעליהם הי' לעשותה, שהי' כל הקרבנות הרבים
הללו הם זכר לנס שאירע לבכורי ישראל, שמחמתם נתקדשו הבכורות
לעבודה, ובמקום אשר הם יהיו אלו אשר יעשו את העבודה הקדושה,
עומדים הם יחד עם כל קהל ישראל ורואים איך הכהנים עושים את
עבודתן (תרת' משמע), מה נורא הי' גודל הכאב והעלבון על ההפסד
הנורא.

ונראה, כותב הגרש"ז, שזה הי' מקור התענית של הבכורים ביום הקרבת
הפסח, כי לעת כזאת איך יעבר להם לאכול ולשתות, הבכורים אמרו
איש לרעהו, הלא אנחנו היינו צריכים להיות היחסנים שיזכו להקריב
את הקרבנות, ובמיוחד את קרבן פסח, ועבודה זו נלקחה מאתנו ומסר
לכהנים בגלל שחטאנו בחטא העגל, "אבל אנחנו נאבותינו חטאנו",
ומחמת זה פשוט שלא יכלו לאכול ביום זה.

נמצא, שגדר צום זה, שונה מכל התעניות האחרות, וטעמו הוא כדי לזכור
את חטא העגל ואת אשר נלקחה העבודה מהבכורים, ולכן מתענים רק
אלו שהיו ראוים לעבודה, לא נקבה ולא גדול הבית, ולכן גם מתענים
הבכורות שבכל דור ודור, שהם אלו אשר יגונם בקרבם על אשר במעשה
מר ונמהר, הפסידו את דרגתם הרוחנית הגבוהה בהקרבנות הקרבנות,
וביום זה מתענים, שבו מתחזקת התחושה הקשה על ההפסד הנורא.

ולפ"ז לכאורה יצא שבכורי כהנים ולוויים פטורים מתענית זו, כפי
שכתב ביוסף דעת וי"ד סי' ט"ה ס"ה, וראייתו מפדיון בכור, אמנם בחק
יעקב באור"ח שם כתב בשם המהר"ל, שאף הם צריכים להתענות, וכבר
דחה במהרה"ל הראיה מפדיון בכור, ע"י ע"ש.

הוסיף הגרש"ז וביאר, שלפי זה יובן כמין חומר טעם הדבר שמצאנו
בתענית זו על פני תעניות האחרות, שהקלו בעשיית סיומים, שלא מצאנו
כדבר הזה בשאר תעניות. משום שכל תענית זו באה מיוגונם וצערם הרב
של הבכורות, ולמעשה נהגים הבכורות להפיג את צערם ויגונם בשמחת
לימוד התורה ובגילת סיומה, שכן 'גדולה תורה יותר מן הכהונה', ויקרה
היא מפנינים, מכון גדול הנכנס לפני ולפנים', כאשר זוכים הבכורות
לשמחה של תורה, יעבר עליהם אכול ושתה ובטל טעם התענית.

ע"פ 'שלמי מועד' פרק ע"ה

לע"נ מרן הצדיק רבי יוסף צבי הלוי דינר זצוק"ל ראב"ד לונדון נלב"ע י"ד ניסן תשס"ז

תודת המערכת נתונה לבה"ח שמעון שפירא נ"י, שמתוך עמל ויגיעה רבה אסף וליקט

את רוב המקורות והפרטים שעליהם מתבססים התשובות המיוחדות.

זכות הרבים תעמוד לו, שלא תמוש התורה מפני עולמו.

איברא דילה"ק, דלפי"ז נפקא היתענית שהיה ג' ימים התחיל באיחור, דלכו"ע כתיבת האגרות ב"ג ניסן היה מפורש בקרא (ג' ו"ב) וא"כ היאך יתכן שנתמהמהו כ"כ משוועד למרדכי ברוה"ק על הגזירה ועד שקבעה אסתר התענית.

דמסאני, ובתוס' שם ד"ה הוה סיים, דהיו רגילים במנעלים שחורים שרק הרצועה לבנה היא. אלא דלפי' זה מה שהסנדל שעל רגלה של אסתר כולו שחור, גם הרצועה שלו, אפשר שרמזו בזה למש"כ תהו' שם דאליעזר זעירי דהוה סיים מסאני אומכי היינו שגם הרצועות היו שחורות, משום חיבתה של ירושלים, וא"כ שמא אסתר היה לה ב' מנעלים שחורים כ"כ בעת זו, שהיה כשעת שמד ואבילות מצד גזירת המן, שהיה חלק מגלות ירושלים המרה, ואפשר שבזמנם שהיה אבילות על חורבן ראשון הלכו כולם כן, ואליעזר זעירי שם לעצמו עטרה ליושנה למנהג זה גם אחורבן בית שני, וא"כ הסנדל שהשליכה על המן לא היה ממה שלבשה עתה על רגלה השנית, רק סנדל אחר.

20. **הסרים שמוריד הטבעת מהמן** – בפשוטו נעשה ע"י המלך עצמו כדכתיב "אשר העביר מהמן", אלא שאין מופקע שהיה ע"י שליח מבידיו.

ואולם העיר ה' פ. גרינבוים שליט"א לדברי 'ד המלך' הובא במעם לועז (ח' ב') שהסרת הטבעת מהמן לא היתה בחיים חיותו אלא לאחר מיתתו, ומר דהבא תפס כפשוטו שהיה מחיים, וכן בפ' הרמב"ם עה"פ ומרדכי בא וגו', כתב שהעברת הטבעת היתה באותו מעמד ממש קודם שתלוחו.

21. **והסרים שמושיב בידו ומורט את זקנו** – כיוון בזה מר דהבא לפ' המיוחס להרמב"ם (עה"פ ויחלו את המן) "...באותו זמן הסירו מצנפתו ומרטו זקנו וככלו אותו בכבלים...". ואכן נראה למתבונן שזקנו נמרט עד שראה שסטורו מבעד לזקנו.

22. **והמצנפת שהושרה ממנו נראית נופלת סמוך למתניו** – וכאמור, והוא כובעו של מרדכי שלבש המן בשעה זו כ"ל.

23. **והסרים שעוטפו בטלית** – זהו למש"כ באבן עזרא (ו' ח') דפני המן חפו היינו שהמשרתים חפו את פני המן "והטעם כסו פניו, כי כן משפט מלכי פרס שיכסו עבדי המלך פני מי שכעס עליו המלך, שלא יראנו עוד המלך, וזה דבר ידוע בספרי פרס", וז"ה גרלב"ג ועוד.

ואולם מה שנראה שמסכים אותו לטלית של מצוה, הוא מטעונו דמר דהבא וכו"ל, שסבר שלבש המן עתה טליתו של מרדכי, והוא אינו. ואמנם בעיקר הדבר כיוון בזה לפ' הרמב"ם (סופ"ח) שכתב שיכסו פניו 'בשולי בגדו', רק ששנה בגוף הבגד כאמור.

24. **נעלי המן נראה שהחליף שמאל בימין** – אפשר שהיה אכל היה, וא"כ אולי חלץ נעליו, או שחלצם לנקותם מעציצא דביה"כ, או להחליפם, ובסבאו ללוקוח מהיהוה וא"כ שמא לא הספיק לנעולם כהוגן.

25. **הקדירה מעלה העשן שמדחך למטה של אסתר** – יש שכתבו דהמכוון בזה לשריפת חמץ, וכדאי' בקה"ר (ח') "שומר מצוה לא ידע דבר רק, זו אסתר שהיתה עסוקה במצות ביעור חמץ", ושם קאי ביום "ג' שהוה יום גזירת המן, ולפי' היינו דאז ביערה החמץ בבדיקה, וא"כ למחר ב"ד היה שריפת החמץ, ולכן קדירת השריפה בסמוך למושב אסתר, ואם לזה כיוון מר דהבא, הרי' טעות, כי משתה השני ודאי לא היה ביום י"ד, ואף משתה הראשון היה רק בט"ו וכנ"ל.

ואמנם אולי יכינו הדברים להטובים שהיה משתה השני בט"ו [דלילה ההוא הוא ליל ט"ו וכנ"ל], א"כ משתה הראשון היה ב"ד, אך תמוה שהיה עדיין מעלה עשן, כי כבר היה לפנות ערב וכנ"ל, וודאי לא העלה עשן שעות הרבה כ"כ מסוף זמן שריפה, וגם לא היו מניחים דבר זה בבית המלך שעות הרבה שיעלה עשן אפי' כל שהוא.

והנה להיערות דבש הל"ל שהיה שריפת החמץ אז ביום י' וי"ד שחל בשבת במערין הכל מלפני השבת) א"כ א"ש אמנם שריפתה עם מש"כ מר דהבא יום שישי', אבל המשתה ודאי לא היה אז, וגם לא יתכן שהיה מעלה עשן זמן טובא מיום י"ג עד זמן משתה השני.

עוד ל"ל שהיה קדירת התבשיל שכבר נתקלקל מפני שנתארח המן למשתה שהיה עסוק במרדכי, כ"כ ב'מירא דכאי' (ו' י"ג), א' באמת שהיה צריך להיות מוטל באשפה, אך נהג מר דהבא כמנהג הצעירים, להמשיח קדירות הענינים שהיו שם, לפי דמיונם.

26. **האדם העומד במימין ומוה באצבעו למלך** – הוא חרובנה, וי"א אליהו בדמות חרובנה (פד"ר פ"ג ועוד), ומחוי בידיה לאחשוורוש "...גם הנה העץ אשר עשה המן...", כ"כ בהגרא' דהיה מראה באצבע, ואולם עי' בתרגו' בפסוק זה, וחרובנה לא היה העץ לאחשוורוש, אלא א"ל שאם אינו מאמינו, שישלח לראות אם כנים דבריו ע"ש, ולפי' צ"ל שגם לא ראו את העץ ממקום המשתה, ועי' להלן בזה.

27. **ומה שטולה בדעתו איך שהוא עצמו מתקן העץ** – הוא ע"פ הא' דמגילה ט"ז א' "אמר רבי אליעזר אף חרובנה רשע באותה עצה היה" [ועי' במפרשים שביאור בזה דאל"כ מהיכן ידע חרובנה מידת העץ וכו'], א"כ נזכר חרובנה גם בעצמו שהיה באותה עצה. אלא שלכאור' היה רק בעצה ולא במעשה עצמו, וכאן נראה שמתקן העץ בעצמו, ומר דהבא נהג כדרך הצעירים להמשיח הענין שהיה באותה עצה, וגם כי מחשבה רעה בעקר' הקב"ה מצרפה למעשה.

28. **ומה שצייר שהיה בלילה וגם נראית שם ממות הלבנה** – הוא מכון שהיה בלילה כידוע, וז"ה במגילה "ויעשה עשן וסמך ליה 'בלילה ההוא'".

29. **אך שאינו מכוון בדמות הלבנה** – שרואית קטנה ככתחילת ימי החדש, ובאמת היה ליל ט"ו או לכל היותר ליל ט"ז וכנ"ל.

30. **החרב שמוקם בגדו של חרובנה** – באבן עזרא (אסתר א' י') "חרובנה, רבים פירשו שהיה חרבו של המן במהרה, כי נא כמו עתה" וי"ל מלשון "אל האכלו ממנו נא", שהם האוכלים במהרה קודם גמר הבישול. ויכ"ז ברבינו בחיי (שם ז') דהוא מפורשקין שביאור ב"א. ולהמשיח הענין צייר מר דהבא רקוע על בגדו תמונת חרב'.

31. **אחשוורוש נראה בכעס** – שכעס על שראה שמשחיתים האלנות בחצירו, כאשר יבואר לקמן. ומפני כן נתוסף לו חימה על חמתו עד שצוה לתלותו.

32. **ומורה באצבעו לחוץ** – שמורה באצבע על העץ, או על העצים שהשחיתו, (מגילה ט"ז א' ואסתר ר' י' ט' ועוד). אך שאין מקור שהצביע בידיו על העץ, דדוקא גבי חרובנה כ"כ בהגרא' לפי שנא' גביה לשון 'הנה', משא"כ כאן שאמר בסתם 'תלוהו עליו', אלא ש"ה' דרך הצעירים להמשיח.

וכבר נתבאר לעיל, שלדברי התרגו"ש (ו' ט') משמע שלא היה נראה העץ כ"כ ממוקם המשתה הזה, אך שמא אין זה סותר שהיה מראה באצבע על ענין העץ, כי לענין זה א"צ שהיה נראה בדוקא, וכדרכם של ב"א לדבר עם תנועות הדים.

33. **כמ"כ נראה מחזיק היין בידיו** – ד"ש ששב אל בית משתה היין, שחזר כדי להפיג כעסו ע"י היין [מעם לועז ז' י']

34. **ועוד הוא נראה שזכר בחלום** – שממנו נדדה שנתו, שראה כאילו המן בא להורגו, כדאי' כ"ז באסתר ר' י' א', ולכן עלתה חמתו עתה ואומר 'תלוהו עליו'.

35. **ומה שניחה המן בחלום** – כן הוא באסתר' שם, אך בתרגום (ו' א') איתא, שלא היה בחלומה דמות המן, אלא דמות איש עני מדבר וכו' ע"ש, (ו"א מלשון איש עונה בדברים וכו', וכן עיקר).

36. **ומה שניחה עם חבל בידו** – אינו מכוון, דבמדבר (שם) איתא שראה בחלומה את המן שנטל סייף להרגו ונבהל וכו', ומר דהבא צייר שנטל חבל לתלותו.

ש"ר במעם לועז (עמ' ר"ח) בשם 'דנא פשרא' שכתב שהיה בדעתו גם לתלות את המלך דלכן עשאו גבוה ע"ש, דאלה שהביא זה לענין דברי חרובנה שאמר "...אשר עשה המן למרדכי אשר דבר טוב על המלך..." ע"ש, ולא לענין מה שהחשש אחשוורוש עצמו, וכע"ז בביאור הגרא' שם.

אכן יעיר'ש בעמ' קע"ו שהביא בשם היערות דבש, דהראוהו לאחשוורוש משמים באותו חלום, כאילו המן מיון גם לתלותו על העץ, ולכאור' בשעה זו עדיין לא ידע מהעץ כלל, ויתכן ההוונה, דכעת כשראה כוונת המן, הבין פשר כל החלום היינו גם שהראוהו שמתכוין לתלותו כ"ה.

37. **ומה ששרים המן הכתר מאחשוורוש** – הוא משום שרצה להעביר המלוכה ממנו, וכדאי' נמי במגילה ט"ו ב', ובקה"ר (ה' א') "א"ר יהודה ב"ר סימון כל הלילה היה אחשוורוש רואה המן על גבי עומד וחרבו שלופה בידו ומעביר פורפירין מעליו וכתרו מעל ראשו ומבקש להיגר'".

ואמנם עוד איתא באסתר' שם בהמשך "...כיון שאמרו למלך הנה המן עומד בחצר אמר המלך אמת הדבר שראיתי בחלומי לא בא זה בשעה זו אלא להרגני", וא"כ משמע שלא נזכר בזה אחשוורוש אלא בשעה שבא המן, שזה היה בבוקר קודם שלקח את מרדכי וכו', ולא בשעה זו במשתה השני, אלא שאין זה מופקע שגם אז נזכר מן הסתם בגדו של המן וכו'.

38. **הצלמים על בגדו של המן** – כדאי' בפד"ר א' (שם) "...וצוה המלך להיות כל עם ועם כורעים ומשתחוים לפניו, מה עשה המן עשה לו צלם מרוקם על בגדו ועל לבו, וכל מי שהיה משתחוה להמן משתחוה לעי' ששעה..." ובפשוטו זהו גם למ"ד שעשה עצמו ע"ז, עי' סנהדרין א' ב' ובעיקר לנר שם ואמכ"ל.

39. **ומה שניחה ב' צלמים** – ובל' הפד"ר א' משמע שהיה 'צלם מרוקם' והיינו אחד, אלא דהלשון "על בגדו ועל לבו" משמע תרי, ואולי שהיה על בגדו, וכנכד לבו.

אמנם בתוס' שבת (ע"ב ב' ד"ה רבא) כתבו להדיא בשם המדרש שהיו להמן שתי צורות על לבו, ולפי' מ"מ לא דקדק מר דהבא שצייר רק אחד נגדד ליבר למטה קצת, ואחד בצד שני, (ואולי שחשש שליבו של המן בימנו).

ועי' בתרגום (ו' א') דהיה עליו ב' צלמים מרוקמים א' לפניו וא' לאחוריו.

40. **הנה במגילה (ט"ו ב')** "...מלמד שכל גזיו של אותו רשע חקוקין על לבו", ולכאור' בציוורא דמר דהבא לא ניכר שכל גזיו חקוקין שם, וכבר האריכו המפרשים בביאור הדברים שכל גזיו חקוקין, ועי' מה שהביא בזה בקונטרס יועש עשן ואמכ"ל.

41. **ומה שניחה בעל בשר** – זהו ע"פ מש"כ הבא"ח בבנינו מגילה ט"ז א', במ"ש שם כי סליק בעט ביה (מרדכי בהמן), שאל"פ ש"ל מרדכי שהוא כחוש ואין כחול ללילות מחמת התענית, מ"מ בעט בו בכח, "ינין כי המן היה שמן עגם וכל ירישם במטשטה פרויה וקלה, לכן בטש בכח בחוקק להראות כח...", ע"ש ביאור'.

42. **ראשו קרח** – יתכן מפני הצרעת נשר שער, אך לא מצינו מקור לזה, והציייר כדרכו היה צריך לחשוף הראש שמעורר כדי לציייר הצרעת, א"ל פני שהיה קרן וכאמור, ורוב חוקנים קרויים בראשם.

ובאמת דבמגילת סתרים לרבינו יודאל הצרפתי (אסתר ו' י') "מבאר שהיה ראשו מלא שיער באותה שעה.

43. **הכוכבים על בגדי אחשוורוש** – אולי לרמז בדומה לאיזה ממשלות של איחוד אומות שחורטים על דגלם כוכבים לציון שהם ריבוי אומות מאוחדות, ואולי מכנין מדינות שבאיחוד, וא"כ כמ"כ כאן שמא צייר מר דהבא קצת כוכבים כנגד קצת מדינות מלכותו, ונלאינו מלמנות.

44. **ממות האריה על חמורו** – החמור מסמל גבורה, דע"ז אנו מברכין 'אחור ישראל בגבורה', וגם אריה מלך החיות, וא"כ שמא רמז מר דהבא שהוא מלך על קצ' הכוכבים שעל בגדו וכאמור, אך שאין כ"ז מקור לכאור'.

עוד אפשר שהוא לרמז ע"ש מה שנמשל אחשוורוש לאריה, כדאי' במדרש תהלים כ"ב כ"ה ע"ש, ועי' להלן

מה נמשל עורד.

45. נהרא רחב ובעל שיער – כדאי' במגילה י"א א' "ד שוקק זה אחשוורוש דכתיב ביה וארו חייה אחרי תנינה דמיה לדב, ותני רב יוסף אלו פרסיים שאוכלין ושותין כדוב, ומסורבלין בשר כדוב, ומגדלין שער כדוב, ואין כל מנוחה כדוב, וכ"ה באסתר(ט' י"ג) "שיצא מנבו מלכי פרס ומדי סג לזאב עי"ש.

והא שנראה ככוכבי – זהו ע"פ משי"ב בעל עקידת יצחק (ח"א ספכ י"א) דאחשוורוש מזרע חם בן נח, וא"כ מלא איתא שבתנדרין (ק"ח ב') דחם לקה בעורר, והיינו עונש לזרוע ר"כ (דומיא דלכל עיבור שם) שכל זרעו שחורים. ואומנם ב"רשי"י שם פ"י "שיצא מנבו כוכב", משמע דרק מכוש ואיך לקק, ולא כוש עצמו, וכ"פ במהריש"א שם, וז"ה להדיא בפירוש'י במ"ר (ל"ו ז'), אך לדשון המ"ר שם דחם יצא מפוחם, מבואר דחם עצמו ר"כ נענש, וכבר העיר בזה בענין יוסף שם.

אבל ע"פ מה שמעמד דבניו האחרים לא לקו בזה וכ"פ במפרשי המדרש שם, הדעונש בא לכוש בנו ואיך ולא לזרע בניו דחם, כמו שיענינו ראות דרק עורד כוש שחורים מהם, ובמהרש"א (שם כ') הטעם משום שהיה הראשון מבניו, ואי"כ מיתלא תלי אים בא אחשוורוש מזרע כוש בן חם, ואז מיתר בניו.

ולחא דמגילת בגמ' ה"ל כדמיה פרסי, ולחא דמגילת כדמיה פרסי, – ו"הא אסתר עומדת למולל פניו ובעבר בו חמתו מאד על אשר הפרה

אשר בה הטוססיה השחורים שהיה פוסק'י כל פ"ס...

46. ענינו כמו יוקדות אש – כדכתיב (ז' ז') והמלך קם בחמתו ממשתה היין וגו', ובענין 'חמתו' של אחשוורוש כבר שמענו בן ראינו באסתר(ט' י"א) "וירא אסתר עומדת למולל פניו ובעבר בו חמתו מאד על אשר הפרה תורתו ותבא לפניו בלא קריאה, ותשא אסתר את עיניה, ותרא את פני המלך, והנה עיניו כאש בוערות מרוב החמה אשר בלבו, ותכר המלכה את קצף המלך ותתבללה בעדו ותפג רוחה".

והנה איתא עוד שם (ג' ט"ו) "ויקעץ המלך מאד וחמתו ביערה בו, אמר ר' יוחנן באותה שעה אמר הקב"ה בלמלא המנומה על החמה, חות פת זיקא בכרסיה ונפח בקיסמיה וזרוק גופרייתא באותניה, אמר ר' יוחנן כל אותן השנים משעה שנתגלה ושת' עד שנכנסה אסתר לב שוכה חתמו של אחשוורוש, איתבונו וכו', איתמי שככה חמתו כשנצלל המן, הה"ד ויתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי, וחמת המלך שככה חמתו של המן הקב"ה"

47. המיטות שסביב השלחן – עי' רש"י אסתר ז' ח' ה"ל, ולכאו' מר דהבא צייר כורסאות ולא מיטות.

48. ומקום הכריות – אינם בנקבונם, אלא ההסיכה לשמאל היא ידיוע.

49. מגילת היוחסין – בדקשת המשתה הודיעה לנו שהיא יהודית, עי' מגילה ט"ז א' "מדבית שאול קאתינא" וכן ב"ר אסתר ה' ח'.

50. ומה שנראית כמגילה שלמה – הוא ע"פ התרגום (ו' ו') דמבואר שהאירכה לו בכל שלשלת היחוס, ולכן המחשיב הצירי כמגילה שלמה, עי"ש. אך אין מקור לזה שהראתה כתב, ונתג 'מר דהבא' בזה כדרך הצירים המחמישים יש מאין.

51. המצות – נפסח היה וכו', והיה מיועד לאסתר. אך שנה במצות מכונה, דנעשו לראשונה בשנת תקצ"ח, (עי' במדור 'מענינא מיועדא' משבוע שעבר), ועי"פ סתמא שלא היו מרובעים, וכמבואר שם.

52. ומהאין ביהרבה שהיה שם מצות, וסתמא שלא היו, כי הוא מאכל יהודי, והלחם מביאים קודם הסעודה, וסתמא גילתה מקור עמה רק קוד הסעודה, וא"כ נימא שהביאה המצות אח"כ.

וביעקר ענינה שהיה שם דברי מאלכ, בדפסותיה היו' בית 'משתה היין', וכתב 'לשתות עם אסתר', ואולי משום דכל 'משתה' הוא שם סעודה, וממילא גם לשון 'לשתות' מתפרש כן, וכן מפורש במדרשים בזה שאכלו ושתו וכו' ועי'.

53. והמצות כסמוך להכוס המלאה שעל השולחן – שזוה המקום של אסתר, דלכל כל נגעה בו, שלא רצתה להתעלל ביינם, [ועי' אמרי מרדכי ז' ז'], ואומנם כיון שיש ב' נקנקי יין על השלחן, א"כ יתכן שהיה הקנקן שסמוך לה מיוחד לה לא נגע בו, והיה מותר לה לשתות.

54. אלא שאף לאכול לא אכלה כלום – כפי הנראה שמר דהבא הניח המנות של אסתר, שלא נגעה בהם, וזהו א"ש להשיטות ה"ל שהיה אז יום הלשית' לתענית אסתר, א"כ מחמת התענית לא אכלה, אך המצות ולא הדורעונים וסאר דברים שם, אבל להשיטות שכבר נסתיים התענית א"כ למע לא אכלה כלום.

ועי' בהגר"א עי"ה"פ 'לשתות עם אסתר המלכה', דזהו ביום השני זדיקא, כי אז כבר לא היתה בתענית, אבל בראשון באמת לא היתה במשתה עצמא, כי היתה בתענית, רק שעשתה משתה למלך ולהמן.

אמנם במנות אכלה לו (והבא במעם לזרע עמי' קצ"ה) כתב דאע"י שנסתיים התענית מ"מ אסתר לא שתתה רק אכלה, וכן הראתה כאילו שותה עממה עי"ש.

ואי נימא שהיה משתה השני ביום ט"ו, א"כ שמא הכינה כל המשתה (אולי כיון שנתאחר הוסיפה להכין) וזהו בדברים המצריכים לה לליל יו"ט שני, וא"כ המצות בהכרח וכן היין בהכרח, שתיכניה לשתות למצות השליה הקרב ובא כנ"ל.

54. הדורעונים – מנבו, דזה היה מאכלה של אסתר. ואגב אע"פ שהדורעונים יש בהם משום 'קטניות' מ"מ לא נהנו אז איסור כי נתחדש רק בבני אשנזן]

55. הפירות – יתכן שמסיבת הבאתם גם משום שהחיינו דליל יו"ט שני [הערת הר.ח ב' כהן ב"ב], והיינו רק אי נימא שהיה המשתה השני ביום ט"ו.

56. מהיקום האמצעי – הוא שם המן, שגמר את מנתו עד 'לשד העצמות' כדרך גרגרנותו. ואולם אין זה מכוון למשי"כ בבניהו ה"ל (אות מ"ב בהערע) דבאמת לא אכל המן כלום במשתה זו, שהגיע לשם באיחור ותיחקר הלישני עליו אומר (ז'...ובתכן המשתה קודם אכילה פתחה אסתר פיה בתכמה... ואז אכל עוד אכילה בלילה... עי"ש.

57. גם הכורסה שלו נראית מטונפת – שכן בא מטונף למשתה כנ"ל.

58. מנתו של אחשוורוש טרם נאכלה כליל – כי לא הסיפק לסיים אכילתו כשיצא לגינת הביתן [פ'י חכמי צפרת, אסתר ז' ז']

59. ועי"פ מ"ק אסתר היה בין שניהם ג"כ – הר" י. אומן שליט"א ציין לנו שיש מכוון בזה למשכ"ת הגר"א, שהיה אסתר נדה ויזמנה את שניהם למשתה כדי לישב ביניהם, כי בעוברת בין ב' אנשים אחד מת.

השרביט – י"א שלא היה בראשן דוגמתו 'כתב', אלא 'לכת סכף', עי' מתוק האור (עמ' 405).

61. אוזר השרביט – הפה העיר הבה"ש ח' קולמן ג' "לדכאו' מאחר ונעשה נס שנמשך השרביט לאסתר (מגילת ט"ו ב') אלא שיה לא מצינו באיזה מקום שהיה לזרודו הטבעי, ובציור נראה גוודל טבעי כשהוא קצר מנ' אמות, שהוא שריו הקטן מאלו שנאמרו במגילה שם כמה שנתרברב עי"ש.

ובאמת בדפסותיו שחזר לכמות שהיה, כי כן הוא חלק מהנס שבו, שנשתנה לפי שעה לצורך הענין ולא יותר, וכן היה במטה משה ואהרן לפני לנחש, וכן לכאין בידה של בתיה בת פרעה, וכל כיו"ב, וכמו"כ מ"ש במגילה שם שחזר הבהיה את צוארה, דחקל לומר ששאר כך, כי הוא עונש לה, וכן לבת פרעה, מה חטאה שירדה לרחוץ במגילת בית אביה, שיהיה לה עונש לו שתהיה יחד אחת ארוכה ואחת קצרה, ופשוט.

ואמנם עי' משכ"ת בזה בתשובה ל'כתב חידה' בגליון ע"ה (משפטים ס"ט הערה 36) ש"ה שלא חזרה יד בת פרעה למקומה, אלא דרשם במבואר שהיה זה לטובתה עי"ש, וא"כ אדרבה דוק מינה דבעלמא באמת אינו כן, אלא סתמא שחזרה לטבעיו כאמור.

62. ונעצם המשרביט השרביט שם – עוד העיר ה"ל, דבמלב"ם (ח' ב') איתא, שאף לטל אחשוורוש עמו את השרביט לכל מקום, וכיון שבמשתה השני לאכא' לא מצינו שנשתמש בו, א"כ מי יימר שהיה שם. ואומנם בפסוקי י"ד כיון שהיו במשתה השני אנשים נוספים, בהכרח שהיה שם השרביט, שא"כ אחת דינם להמית, אם לא יושיט להם המלך השרביט, לבד מאסתר והמן שהיו חלק מהמשתה בלא"ה, אא"כ נימא שהיו כולם 'קרואים' עי' המלך, שאז א"צ שרביט, וכמפורש בקרא 'אשר לא יקרא'.

שר"ר להדיא בקרא שהיה השרביט שם, שנא' (ח' ד') ויושת המלך לאסתר וגו', ובפשוטו זה היה באותו מעמד בהמשך משתה השני, וכן מורים הכתובים שנא' (שם א') ביום ההוא וגו' (ושם ג') ותוסף אסתר וגו',

ובל"נ בפ"י הרמב"ם בזה שהכל באותו מעמד.

63. מרדכי בל' לקרוא בית המשתה – עשה"כ (ח' א') "ומרדכי בא לפני המלך כי הגידה אסתר מה הוא לה", ועי' גם בתרגומ'י (ט' ט') בהאי שעתא נפק מרדכי מן מלכא וכו', וכן בפ"י הרמב"ם כאן כתב דמרדכי בא ואמר המלך שנתגבר וכו'.

64. ומה שנראה מרדכי הדור בלבשוש – באמת יש לדקדק, כי לכאו' היה עדיין עם שק ואפר, דאמנם מתחילה היה עם בגדי מלכות, שהרי מקודם ידו מן הסוס וכו', אך כבר דרשו ז"ל (מגילה ט"ז א') ששב לשקו ותעניתו, ומר דהבא ציירו בלא לבוש שק.

ושר"ר במעם לזרע (עמ' קצ"פ) שבאמת היה לבוש שק תחת בגדיו בהנצנ, דאף ששתי 'שיבות' כתיבי כאן, שותחילה שב מן הסוס ואח"כ כשבא לפני המלך ר"ל שחזר לבגדי מלכות, מ"מ בלא"ה גם בשיבה הראשון מן הסוס הרי שב לשער המלך, ואין לבוא לשער המלך בלבוש שק, וע"כ לומר דז"ש 'לשקו ותעניתו' היינו לשון יחיד ומזונע, אבל כלפי חוץ היה עם בגדי מלכות.

65. מה שנראה שם עם סריס אחד – לפ"ר זהו חרובנא, בדמיון לחרובנא שבבית המשתה, אלא שלזה שבחוץ יש תותימם שפם וזקן, משא"כ לזה שבפנים, וא"כ הוא סריס אחר, אשר כפי הנראה חזרינו מודיענו שגורו המן לתלייה, שמורה לו באצבע לכיוון העין, ואז שמורה לו בפקודת המלך תלתות את המן, וכדאי' בתרגומ'י כאן שמרדכי עצמו הוא זה שתלתו להמן, עי"ש תיאור נפלא. ובאמת שהיה עדיין אור יום, ולא נכנס שבת עדיין ויש סיפק בידו כלפי חוץ, וכמש"כ רש"י ה"ל שנתלה לפנות ערב.

אך אפי' נימא שהסריס שבחוץ הוא חרובנא (ושנה הצייר בזקנו) אפשר עדיין לפרש ע"פ הא דאיתא במגילה (ט"ז א') דכיון שלא תלתימם עצתו מיד ברזל. ולפ"י מה שנראה'ים שני דמויות חרובנא דחד שעתא, ואז "א"ש למ"ר דחורבנא ב'הא אליהו, א"כ חרובנא עצמו ברח כפי הנראה, ואילוה נדמה מחלף את חרובנא שבוה ואולי השפם והזקן שהוסיף מר דהבא הוא ליתן דגש על העינן ששאך הוא חרובנא עצמו והשני הוא אחר.

וכעת בא לדינו ספר דרושים נחמדים להמהר"ם ש"ך²², ושם כתב שאין להכונה שברח'נ פשוטו, אלא שבה לברוח מן הפרוענות, יע"ש, ובהערתו שם. וא"כ מ'ר דהבא' צייר כפשוטו של דברים כדרכו.

66. הספר שחתה בין שהיו של מרדכי – ע"פ מאמרם "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו ביד", אכן אינו מכוון כי כל ספריהם בגלילה היו וכו'.

67. העץ – אמית שהיה נראה מבית אחשוורוש, וכמ"ש גם הנה העץ וגו', שהיה מראה באצבעו כמש"כ בהגר"א ה"ל, ושהיה לו לתועלת שיראה אחשוורוש כי אין דומה שמיעה לראיה עי"ש. אך כבר נתבאר דלדברי התרגוש' (ט' ט') לכאו' לא היה נראה העץ מבית המשתה הזה²³.

68. הציפור ש"ל העץ – במעם לזרע (עמ' ר"א) הביא בשם מאמר מרדכי, דאחשוורוש תיקן סיכוך בעץ שלא יאכלוהו פסות השמים, ובלקוטת תתרג"ו איתא "...ואמא אחת הניחו על ראשו של המן הרשע שלא יבא העוף ויאכל ממנו", ואומא זו ר"ל שהיא האמה החמישים מן העץ, אך צ"ל כפשוטו דגם האפסור שמסתברא שהיה הסיכוך, דאל"כ מה הועיל נדחית אמה, ס"ס יעימוד העוף ר"ל נבלתו ויואכל, וא"כ חילוקה המהמחשיים היה 'אמה' של סיכוך' שהיא מחשבון העץ²⁴.

ולפ"י שנה מר דהבא שהשמיט הסיכוך, והלך בדרך הצירים שבדו צורת העץ מליבם לתפארת הציור בלבד, אא"כ כוונתו היה לצייר עץ קודם שתתיכן בו המלך הסיכוך, ולכן עומד שם העוף וממתין לטרף.

69. ענין גובה העץ – עי' לעיל גבוה 'נ אמה, (והוא כ"ב 30 מטר לדעת החזו"נ), ולפ"י צ"ל הדיבת שבסמוך לו שהוא לכאו' בית המן, ששם עמד העץ, שהוא נראה שיש בו רק ג' קומות, היה גבוהה העץ, אף שגובה בית ממוצע בן ג' קומות הוא לערך שליש מנ' אמה, היינו כ" 10 מטר²⁵.

אך דכבר כתבו במפרשים שהיה בית המן גבוה בדרך בתי השרים לערך נ' אמות, אבל כלפי שאר בתי העיר היה העץ גבוה הרבה מהם, שהיה נראה כלל העיר כידוע, וכפי שצייר מר דהבא וכלהלן.

אלא ש"הא שהיה העץ גבוה אף יותר מביתו של המן, ונבאו תחילה הקדשים, ובנאו תחילה בביתו ואח"כ נטלו משם תלתות את

70. העץ ניטל מבית המן – כנראה להמחבונן בבית המן (מצד שמאל) דיכיר שיש שבר לגובה הבנין שניטל משם תפארתו שהיה לו זר סביב וכפי שנראה בגג הבנין, וכיוון בזה היה אלא דאיתא במדרשים שנטל המן העץ מביתו, עי' בילקוט (אסתר תתרג"ו) "עשו עץ גבוה ומשנים אמה היה חזר ומבסך קורה של מחשבים אמה של נח צנחא, אלא קורה שהיתה בידו ביתו לפי שהיה בנו מרשדחא המנוון בקרדוניה ונטל וסר אחד מתביותא של נח צנחא, והיה אורכו של נסר מחשבים".

אולם בפיר"ד פ"ג איתא שהעץ היה מקדשי הקדשים, ובנאו תחילה בביתו ואח"כ נטלו משם תלתות את

מרדכי עי"ה.

ואכן להמפרשים ה"ל שהיה בית המן גבוה כדרך בתי השרים לערך חמישים אמה, א"ש דלכן צייר מר דהבא

כאילו לקח קורה שהיתה מתאמת לגובה הבנין כנראה להמעיין²⁷.

71. לענין צורת העץ – שנה בזה מר דהבא במידת רוחבו, דבילקוט תתרג"ו איתא שהיה רחבו ר"ב אמות

וזה, עי' עוד הרבה פרטים בזה אשר אמנ"ל, ויעיין בקונטרס 'יועש העץ' בארובה כ"ז.

72. גומא' דהחבל בעץ – א"ש לפשוטו של מקרא שותתו, אמנם בתרגום וכמה דוכתי איתא דאיצטלב, וזה ע"י מסמרות בלא חבל, ועי' בקונטרס ה"ל.

73. הדקל שבסמוך לעץ – כיוון בזה מר דהבא לצייר הנוף בחוצות פרס, שהוא מלא דקלים כידוע.

74. וצורת הדקל – כיוון בזה שהוא בעל ג' קנים, שהיה מצוי במדינות פרס, וכדאי' בב"ב (נ"ח ב') "ההוא בגרא דקץ שקבא מחריבה אתא לקמיה דריש ולתא א"ל לדידי חזי לו ותלתא תאלתא בקינא הוו קיימי", ופרש"י "שלשה דקלים זה אצל זה", ובתוס' שם בשם הערוך שהיה אלא דקלא דפרסאי'.

75. בתי עיר שושן הנראים באופק – כיוון בזה מר דהבא לה"ל, שהיו בתי עיר שושן נמוכים בהרבה מגובה העץ.

76. וצורת העיר שושן – ומה שידע לכיון בצורת בתי העיר, הידועים לנו צורתם בדמיון, אפשר שמסורת הצורה היא מהא שדמינו מיתדות (פ"ה מ"א) "...שעיר המרחץ עליו שושן הבירה צורה", וכדאי' במנחות צ"ח א' דבעליו משושן הבירה לבנות ביתיהם ונצטוו לצריר עירי שושן שישו כמקדש כדי שיהא מראה מלכות ליליכם ויזכרו מלכות ברא.

77. השמש עומדת לשקוע – כנ"ל מרש"י מגילה שהיה לפנות ערב, [ונזהר 'מר דהבא' לצייר דמות החמה בשלמימיהם עצי האילן – עי' אתעשון אח"י].

78. המשתחיתים עצי האילן – הדמלך שב מגינת הביתן כבעס וכו', כי ראה איך שמשתחיתים העצים שלו, והם היו מלאכים נדמים כבני אדם, ור"א כבני המן (פרד"א שם ועוד), ובתרגום (ז' ז') מבואר שהיו נדמים לעשרת בני המן.

79. מנינו המשתחיתים שהיו שם – כפי הנראה שלא היה סיפק ביד מר דהבא לכוללם יחד, ורק שתיים מהם נראים, ואז שהלך בישאלת התלמוד דקתני סתם 'מלאכי השרת' ומיעוט רבים שתיים. אבל באסתר(י' ט') איתא זה על מלאך בישאל בלשון יחיד.

80. וענינו ההשתחיה – שאמרו לאחשוורוש שעושים כן בציווי המן, ומפני כן נתוסף לו חימה על חמתו עד שרשיעו לתלותו וכו'.

ואמנם בתרגוש' (סיקוק ז') איתא שהיו עבדיו מקצצין באלנות לפניו כדי "לשכך חמתו", ולא עלתה בידם, ולפ"י היה צריך להיות אחשוורוש בגינה בזמן זה, ובציור כבר חזר משם, וא"כ כבר היה המשתחיתים להפסיק ההשתחיה, ואז שעינן ההשתחיה היה צריך לצייר ב'מחשבת' של אחשוורוש ולא במציאות הנוף.

ויש חלף לשונות חלוקים בגמ' ובתרגומים והמדרשים אם היו עוקרים האלנות, או רק מחבילים בהם, עי' גם בפ"י הרמב"ם שם, ומר דהבא תפס במ"ד שהיו מזיקים, ולא עוקרים אותם.

81. הפירות שבאילן – עי"ש בתרגו"ש, שהיו 'אילנות טובים', וסתמא אינא אלנות 'סרק', ולכן לא שבק מ'ר דהבא' לצייר בהם פירות נאים, וז"ה במנות הלוי (ז' ז') בשם מדרש מנ"י.

תשובה ברוב יופץ

בס"ד זכינו ואנו עומדים בשערי גליון השמונים לגבורות, והיות ומתעתדים אנו בעזה"י ובל"נ לאדפוסו אירדא את הנדפס עד הך בלגיונות 'האיחוד בחידוד', וברצונו לידע דעתם הרמתה של ציבור הקוראים בני התורה שליש"א, איזה מן הדרכים עדיף.

- הדפסת מהדורות צילום (כרוכס) של כל הלגיונות, לרבות ה'סיפור ושאלה בצייד', ובציורן הסופות ונוספות בסוף הספר, עם מפתחות מפורטים לכל הנושאים.
- הדפסת מהדורה הקרובה לצילום, למעט ה'סיפור ושאלה בצייד', כאשר התשובות הנכתבות ב"כ בעמודים ג', ו' יודפסו כתף גדול יותר מל'ג' של שלוש העמודים האחרונים, מלבד הסיפור, שיודפס בנפרד (ונדלהלן), ובתוספת הסופות ונוספות בסוף הספר, עם מפתחות מפורטים לכל הנושאים.
- ערירת הדברים לפי נושאים, כגון, ספר נפרד לפי הענינים שהופיעו: על סדר הפרשיות, על המועדים, על סדר החדשים וכל כיו"ב, עם מפתחות מפורטים לכל הנושאים.
- ספר נפרד לכל מדור, שיופיע בפני עצמו, עם מפתחות מפורטים לכל הנושאים.
- הדפסת הסיפורים, האם יש צורך בעריכה לשונית, או ששינוי לשוני פגום בסגנון המיוחד בו הם נכתבו.

הואיל ובעזה"י ככוונתינו להוסיף תיקונים והערות לכל מה שנכתב והודפס, נבקש מכלל הקוראים שליש"א, מי שיש בידו הערות על הנדפס בכל הלגיונות שעברו, נא להזדרז לשלוחם לתועלת הריבים [ובל"נ יבואו הדברים בשם אומנם, וזולת מי שיכתבו שאין חפץ בכך], ויה"ר שנזכה להגדיל תורה ולהאדירה.

נודה מאוד להציבור הקדוש שישניש לנו על ה"ל, לפסק 08-9741115 וכן לא למייל yaepstein@aol.com וכן יענינות נוספים למינה הגדיל תורה ולהאדירה, וזכות הריבית תעמוד לכולם.

^[1] הוא המלך מאמין שהעץ הוא עששה המן למרדכי,

^[2] הוא מיועד גם למלך, הרי בידו לשלוח שליח שידבק מידות העץ שהוא נ' אמה, והיינו שבוה יתברר לו ששיעור זה הוצרך לו בשביל תלתות לו לאחשוורוש, [ולעשות 'מהפכת לטון', ויהא מקום בעץ לכל המסריבים כד', עי"ש בתרגום שכן משמע לכאז'.

^[3] 24. ולכאו' י"ל ענין הסיכוך למעילותא, אשר שישא ארץ יומשך בדינו שכיורו בו עד ל"ג אדר לשנה באמה שתלו אז עשרת בניו, ומאידך א"ל ע"פ לגרעיותא, שאם לא יאכלוהו, יתמעט בדינו עשה"כ (יומיה ט"ז ד', וכמה קראי כיו"ב) "והיתה נבלתם למאכל לעוף השמים", ועי' מש"כ בל"ז בקונטרס יועש העץ.

^[4] 25. ועי' לענין שיעור בית הסקילה. ואגב כל הלעיד דבר חיידוש מהגאון צננת פענח על הרמב"ם (פ"ה ה"ה מעינ"ה, וכן בביאורו לאסתר ז' ז') דקדורס סקלו לא המן ואח"כ תלה בידן כל הנסקלן תתליו ואמנ"ל.

^[5] 26. ע"פ הג' נחל עדן לסהד"ר ג"א ת"ד, ואמנם ביד לדקדק בולשון הפירד"א א"ל (חורבנא) אזני המלך, יש עץ בביתו של המן מבית קדשי הקדשים... דמשמע דהמן הכין עץ אחד, וחורבנא מציע עץ אחד, ויש לדחות הדיינו

^[6] 27. דעיינן אין זה סותר לומר שהיה העץ גבוה מבית המן, כי יוכל להעמידו גבוהה ע"ג משוה וכויו"ב.